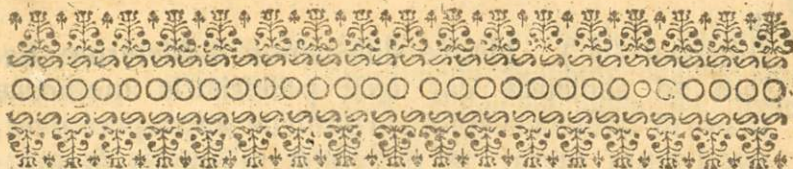

Scarin, Algothus - Turdin, Nicolaus
Templi cathedralis Aboënsis historia.
I. Aboae 1748.

Tekijä Nicolaus Turdin painatti
vain nämä kahdeksan sivua.
Vallinkoski 3543

PRÆFATIO.

Templum hujus urbis cathedrale, antiquitate non minus quam præstantia satis celebre, dignum judicavimus, cui delineando aliquid studii & operæ impenderemus. Requireret, non negamus, dignitas ipsa rei atque argumenti peculiarem a nobis expositionem, neque minorem diligentiam, si quæ cura excussimus & annotavimus instituto nostro intervientia singula, eadem incederemus in iisdem digerendis & elucubrandis. Verum ingenue fatemur, non ut optavimus & materiæ nobilitas postulavit, curas hæc a nobis explicari potuisse. Multa namque, quæ ad illustrationem argumenti spectarent, vel ignis consumpsit, (a) vel etiam rapaces hostium manus ab-

A Gulerunt

(a) Non loquimur de fortune malignitate illa, quâ turrium & tabulatorum decora multoties desagravere, ut in sequentibus audiemus, veram unice indigitamus heic infelicem illum casum, quo omnia ecclesiæ documenta periere, igne devorante castrum Kustöense, anno 1479, vid. P. Justeni chron. episcop. Finl. edit. Nettelb. part. pr. p. 77. & Messenii Scand. Illustr. Tom. X. p. 21.

Nicolaus Tordin. 1772 trycka detta ark till böijan af en dispo

stulerunt (b). Neque dubitamus indilcretum ze-
lum ad abolenda ea, quæ posteritatis memoriæ
maiores consecraverant, promiscue appropriantem,
quod suum fuerat, ad difficultatem operis & insti-
tuti hujus contulisse (c). Noli igitur L. B. ea,
quæ desideraveris, nostræ negligentiae adscribere.
Quod nostrarum erat partium, non semel histori-
cos evolvimus, literarum veter. peritos consulimus,
& dispersa fideliter congegimus. Verum quantam-
libet operam nobis sumserimus in excutiendis sin-
gulis, quæ ad rem ornandam accommodata
videri poterant, remansit tamen defectus vix sup-
plendus. Quantum vero lucis annales patriæ alia-
que monumenta antiqva pariter ac hodierna no-
bis subministrarunt, hoc sequenti ordine sistere
conabimur. Caput *primum* generalem dabit tem-
pli descriptionem; *secundum* explicabit sacella mi-
nora, aut si dicere mavis choros sepulcrales, qui-
bus ipsa templi fabrica distinguitur; *tertium* deniq;
catalogum pastorum exhibebit; & consistorii histo-
ria foundationis jurisdictionisqve finem deniq; disser-
tationi imponet. Tuum erit C. L. ista, quæ pro
modulo ingenii & habitu facultatum nostrarum
de

(b) *Maxima damna templo nostro accelerasse hostes infra ostendemus.*

(c) *De hoc perverso studio abripiendi & destruendi moni-
menta vetustissima egregie differit auctor disq. histor.
Svegoth. def. & rest. Cap. 2. §. X.*

de materia non inamœna hacce dicenda habuerimus, in mitiorem interpretari partem, tuâque benigniori censura implere, quidquid leviculo huic tentamini deesse existimaveris.

CAPUT PRIMUM.

§. I.

ORdine ut procedamus, primum incunabula templi, quantum fieri potest investigabimus. Consentiant historici unanimiter fere, prima ejus fundamenta jacta esse anno MCCC (a) regnante MAGNI Ladulosii filio BIRGERO. Occasionem constructionis non aliam magis fuisse credibile est, quam cum animadverterent præsules sacrorum, multitudinem frequentem civium, more a majoribus recepto, commerciorum causa huc confluere; (b) viderent quoque hac maritima regione sedes fortunarum homines constituere, easdemque in tempore usque adeo crescere multiplicarique, ut

A 2

pro

(a) Conf. Justeni chron. citat. p. 69. Messenii Scand. Illust. Tom. X. p. 13. item Spegelii histor. eccles. Svec. part. post. Lib. 7. Cap. 1. pag. 390.

(b) Pennoſ olim in hunc locum conveniſſe commerciorum gratia, vel ipſa denominatio urbis, quæ ab indigenis etiamnum Turcu dicitur & forum commerciorum audit, ſatis evincit. Turkiaſtania Turcarum olim Tartarorumque ſedes bodierna, utrum ſicut nomenclationis: ita quoque gentis & linguæ priſcæ cognationem, imper-

pro seminario urbis quodammodo sufficerent: (c). ne aliquam propagandæ religionis opportunitatem amitterent, aut omisisse dicerentur, ad augmentum templum & cathedram eodem loci instruendam animum mox convertere cœperunt. Obtentui hæc imprimis ratio sumta fuit, ut, qui e longinquo accederent incolæ regionis, simul cum permutatione mercium, lucrum juxta pietatis & veræ religionis facere possent; ansâ palam facta iisdem, quæ ad disciplinam Numinis pertinerent, penitus introspectiendi. Cum id commodum accidisset, Papam mox convenerunt, ab eoque precibus efflagitarunt, vellet ille auctoritatis suæ eminentia consentire in translationem cathedræ episcopi, quam in Mendemeshi, qui antecessissent Pontifices, hætenus incoluissent. Pontifex maximus

tet, nostrum non est dicere. Conferis Stralenbergii nuperam Ruffiæ quæ orientem spectat, eandemque satis luculentam descriptionem.

(c) De antiquitate urbis Aboæ diversimode sentiunt historiici. Sunt, qui ejus primordia ad prima tempora, quibus hæc regio inhabitari cœpit referunt; alii contra asserunt foundationem urbis recentiorē esse tempore. Verum quidquid illud fuerit, id ex antiquitatibus ecclesiasticis discimus, sicut veteri durante religione, aræ hac illac locatæ castrorum primum mox urbium excitandarum semina fuere: Ita Christianismi magis magisque invalescente externa religione, fidelium com-

5

mus non difficulter annuens iis, quæ quocunque modo auctoritatem sibi suæque religioni conciliarent, piis precibus novelli gregis suum mox adscripsit assentum. Sedit illa tempestate GREGORIUS papa IX. cujus de transferenda sede bullam Perusii datam, ad suas quoque manus venisse agnoscit OERNHIELMIUS (d); sed intervenientibus gravissimis causis, quas inter vel præcipua erat gentis iterum iterumque facta fidei abnegatio, transferendæ sedis executio in annum supra memoratum usque differebatur. Tum verò factum fuit, ut MAGNUS antistes Fenningiæ, licentia interveniente Bonifacii VIII. episcopalem cathedram in illam, quæ hodie moratur sedem, indigenâ amplius neque dissentiente gente, transtulerit (e). Sed quorum quælo! gratia adminiculante, manuque liberali incluta & operosa templi moles, primum substrui cœpta fuit? Ad rationem status, adeoque conditionem

munioni, primum ecclesias fuisse fundatas, & mox sanctitate peculiari donato fundo eodem, in civiles coetus homines colligi coireque cœpisse. Atque inde est etiam, quod non per villas & prædia pagatim instituta hominum collectione pagani amplius regionis incolæ denominentur; sed per parochias & ecclesias collegia civium hodie ab invicem discernantur.

(d) Conf. *Histor. eccles. Lib. 4. Cap. 5. p. 421.*

(e) A Vastovio & Oernhielmio quorum alter translationem sedis episcopalis A:o 1158. factam esse; hic ve-

tionem temporum illorum respicientes, dicimus opes in hunc finem necessarias, corrasas esse praefertim oblationibus privatorum spontaneis, nec non donationibus testamentariis, quibus eliciendis, aptissimae fuisse indulgentiae papales & praetulum persuasiones (f). Hisce enim retribus, adeo civium animi fascinabantur, ut crederent se tanto abundantior gratiam in caelestibus mereri, quanto maiora dona ad aedificationem templi conferrent. Quod formam attinet aedis augustae hujus, non perplexe dubitat quisquam, quin speciem & figuram Parisiensis basilicae, quae a beata virgine nomen trahit, ab initio retulerit. Neque de ea re nos dubitare finit fundatum non multo ante

Upsa-

ro A:o 1226. eandem contigisse memorat, modeste dissentimus; fideque Justeni & Messenii ad finem seculi translatae sedis memorabile opus dilatum fuisse una cum auctore pos. hist. pol. quarum in bibliotheca Nettelb. part. I. copia prostat, contendimus.

(f) Non insuetum fuisse, vigente papismo in patria, compendio facili & expedito illo colligere opes ad pios usus, puta monasteriorum & templorum extructiones historiae abunde loquuntur. Consideremus modo, qua via excreverit basilica Upsaliensis & convicti erimus de veritate nostrae assertionis. Refert Peringsköldius in mon. Ullerak, p. 19. seq. indulgentias papales vel maxime illo tempore invaluisse, quibus divitiae colligebantur ad ejus aedificationem. Per piam importunitatem can-

Upsaliente templum, ad effigiem Parisiensis illius penitus efformatum (g); cum quo quisquis Aboënse nostrum consulerit, simulacrum alterius in altero semet vidisse protinus agnoscet. Imo si quis urgere præsumerit Stephanum Bonvillæum Parisiensem, Upsaliensis ædis architectum (h) consignando huic quoque operi curam intendisse suam, suffragantes nosmet sententiæ suæ non difficulter habebit. Situm ædis hujus sacræ, quod attinet, apparet primo statim intuitu eandem spaciolo & patente, eodemque supra planum reliquæ urbis non nihil elevato loco, fundatam esse. Ab amne Murajoki ad orientem non procul distat, qui legiferatum orientalem Finlandiæ ab aqvilonari disternit. Collis leniter editus, cui insitit templum Fennice Unifangare i. e. somni collis dicitur (i). Utrum condendis exuviis majorum nostrorum gentilium jam antea servierit locus ille, certi nihil di-

dem, ut cum regni primate in illius metropoli loquar, nostri quoque exstructa fuisse culmina templi, diversum licet judicent somnia vulgi, nulli dubitamus. Neque dubitant Justenus & Bazius, qui sacrorum præsules persuasisse Fennis ajunt, ut in hunc finem sacras largitiones conferre non omitterent.

(g) Conf. Peringskiöldii mon. Ullerak. p. 18.

(h) vid. Eenbergii descrip. Upsal. pag. 3.

(i) Conf. Synop. Chron. Fen. rhyth. Laur. Peiri. Spengelii histor. l. cit. p. 30. & alios.

dicendum habemus. Si qui sint, quibus hæc opinio arriserit, non nomenclaturam loci ipsam modo pro sua sententia allegare possunt, sed prostant ad conficiendam pugnam illam in procinctu infinito numero exempla, non priorum modo sed & posteriorum seculorum, attestantia, quod, quæ gentibus sacris pridem dicata fuissent loca, eadem, mutata religione, sacris Christianorum mox assignata fuerint. Collem, quo super templum est fundatum, paludem circumdedisse olim, sunt, qui sine teste, se non difficulter obtinere posse putant. (k). §. II.

QUæ in hemisphærio orbis interiori corporum naturalium indoles est, ut sensim crescant, antequam ad suam maturitatem pervenire queant, idem de templo nostro quoque affirmare licebit. Non enim unius anni, aut decurrentis intervalli brevioris, cum primum fundaretur, opus fuisse, sed plurium annorum spatium exegisse, antequam perfici potuerit, tempestates & procelæ, quæ tempore foundationis illius patriam quaqva versum afflixere, dubitare non sument. Imo ad illam molem amplitudinemque, quam nunc habet, non illo primo molimine erectam fuisse fabricam, operis textura ipsa satis manifestum reddit. Plus simplice
vice

(k) Inter alios est Samuel Er. Justander in oratione hab. 1679. de quibusdam antiquitatibus Abogicis, urbis. que situatione.